

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti - 100

(əvvəli ötən sayımızda)

Qərargaha qayıdanda artıq günəş qüruba doğru əylir-di. Şubanı dağının arxasında batan günəşin son, gözqamaşdıran işığı qaldı. Bu işıqdan göylərin bir tərəfi əvvəl çəhrayı rəngə büründü, sonra yavaş-yavaş göylər qaraldı. Qobuya sentyabr ayının sərinliyinə bükülmüş qaranlıq düşdü. Qərargahın yerləşdiyi birmərtəbəli evin həyatından aşağıda görünən dəniz də qaranlıq içində gömgöy rəngini itirdi. Xəlil paşa yalnız indi yorulduğunu hiss etdi. Ev sahibi əl-ayağa düşüb, həyatə qoyulmuş masanı ağacların altına çəkdi. Stulları dövrəsinə yığdı. Ağacların altında qaynayan samovarin köz ətri Xəlil paşanı vurdu. Xoş-hallıqla gülümsündü və masanın arxasına keçdi.

bürüzə verən nurani qadın adamlardan ayrılıb, Xəlil paşaya yaxınlaşdı. Dinməz-söyləməz, nəmli ala gözləri ilə Xəlil paşanın üzünə baxdı, sonra qara yaylığının altından köhnə "Quran" kitabını çıxartdı. Xəlil paşa şaşqın halda qadına baxırdı, birdən-birə öz doğma ocağını, o ocağın ətrini, qoxusunu almış kimi doluxsundu, doğmalarını, əzizlərini xatırladı. Qadının əlin-

Yazıçı Güllü Məmmədova

qoyursuz, komandan.

- Türk əsgəri süngü döyüşlərində sınaqdan çıxmış və daim zəfərlər qazanmışdır.

- Siz bizi dinləmədiniz, siz səhv etdiniz, komandan.

- Savaş bir başlasın, kimin haqlı olduğunu görəcəyik, miralay Parakuin.

Alman zabıtləri narazılıqla otağı tərk etdilər.

Xəlil paşa qımıışdı və birdən-birə ruh yüksəkliyi ilə xəritənin qarşısına keçdi. Üzünü Nuri paşaya və general Şıxlinskiyə tutdu:

- Mənim planım belədir: biz düşməne kəlek gələcəyik. Belə ki, sabah sübhədən başlayaraq qüvvələrimizi Yanardağ tərəfə - Bakının şimal tərəfinə cəmləşdiririk. Söz yox ki, düşmən kəşfiyyatı bizim hər addımımızı izləyir. Onlar bunu həmişə fərq edəcəklər. Arası kəsilmədən buraya qüvvə daşındığının görüntüsünü verəcəyik. Düşmən kəşfiyyatı dayanmadan məlumatları orduya çatdıracaq və ordu bunu dəyərləndirəcəkdir. "Türklər şimaldan

lar,- Nuri paşa soruşdu.

- Sağ cinah şübhəsiz qorunmalıdır. Yoxsa bu zəif halqadan düşmən istifadə edə bilər, - Xəlil paşa həyəcədən və istidən pörmüş sifətini quruladı, - Heybət stansiyasında bir zirehli qatarımız var...

- Mən sizi başa düşdüm, paşam,- general dedi,- bu zirehli qatar firqənin sağ cinahını qoruyacaq.

- Burda da yenə düşməne qarşı hiylə işlədəcəyik. Belə ki, zirehli qatar dayanmadan Qurd qapısı yüksəkliklərini atəşə tutmaqla onların diqqətini özünə çəkəcək. Düşmən bu zaman əsas hədəfdən yayınacaq, qüvvəsini zirehli qatara yönəldəcək və onu sıradan çıxarmağa çalışacaq. Beləliklə, firqənin sağ cinahı təhlükədən uzaq olacaq. Onu deyim ki, 106-cı və 107-ci Qafqaz alayları firqənin ehtiyatında olacaq və döyüşə qatılmaq əmrini gözləyəcəklər.

Salyan dəstəsi isə Ələt-Buta stansiyasında dayanacaq.

- Bəs 15-ci piyada firqəsi dö-

gəri hərdən ağappaq duman içində də görünürdü. Mələk əllərini onun əllərinə, üzünə, gözlərinə toxundurmaq istəyirdi. Amma çən-duman içində olan əsgər yaxın gələ bilmirdi. Ağ duman sanki əsgəri ağ mələfəyə büküb qeybə çəkirdi. Mələyin ürəyi qüssədən, kədərdən sıxıntı içində çırpınırdı. Gözlərindən yaş süzə-süzə əllərini ağzına tutub dağı-daşı lərzəyə salan bir səslə qışqırmaq istəyirdi:

- Ey, əsgər, sən kimsən?

Əsgərin səsi qalın dumanın arxasından yağış səsinə bənzər həzin bir səda ilə gəlirdi:

"- Kimliyimi neynirsən? Əsgərəm.

- Hər halda bir adın, soyadın vardır...

- Unutmuşam. Amma əsgər olmağım yadımdadı.

- Belkə sən Əlisən?

- Belkə də.

- Əli olduğuna... şübhən var?

- Onu da bilmirəm.

- Mən Mələyəm. Bu ad tanış gəlir sənə?

- Bu dünya mələklərlə doludu.

“Qan içində işıq” (Tarixi sənədli romandan bir parça)

Həmət bəy samovardan süzdüyü çayları masanın üstünə qoydu:

- Nuri paşa burdadımı, çağırım.

- Burdadı. General Şıxlinski də burdadı. Çağır gəlsinlər. Samovar çayını bir də harda içə bilərik ki?

Bu yerlərin çayını çox bəyəndim.

Həmət əlini sinəsinə qoydu:

- Paşam, hər vaxt qulluğunuzda hazırıq.

Bu anda ağacların arxasından bir sürü qoyun çıxdı. Paşanı həyətdə görüb yeniyetmə oğlan qoyunları geriye qaytardı.

- Burda qoyun saxlayırsız, Həmət bəy?

- Paşam, bunlar qurbanlıq qoyunlardır. Bütün Qobu, Güzdək camaatı sizə dualar edir, buraya qurbanlıq gətirirlər. İnşallah, qələbə xəbərini eşidən kimi sizin şərefinizə qurbanlar kəsəcəyik. Allah bütün əsgərlərimizi qorusun. Bizim analarımızın duası düşmən gülləsinə qalxan olsun, qorusun onları, inşallah.

Bu anda Həmət bəyin evinin arxasından bir dəstə adam çıxdı. İki-üç qoyunu haylayaraq onlara tərəf gəldilər.

Başına qara yaylıq örtmüş, ağ birçəyi qara yaylığının altından işıq saçıyan, lakin qəmli gözlərində kədərli gizlədib sevinci

dən tutub öpdü və alına qoydu. Qadın da onun boynunu qucaqladı. Göz yaşlarını saxlamağa çalışırdı. Amma elə bil qaynar bir çeşmənin gözü açılmışdı, qadın bu çeşməni qara yaylığının ucu ilə quruda bilmirdi. Ürək kirmədiyinə görə gözlər də kirmirdi.

Paşa qarşısında olduğunu xatırladı: hüznü, titrək səslə dedi:

- Allah sizi də, Nuri paşanı da qorusun. Siz göylərdən yenmiş mələksiz. Allah əsgərlərimizi qorusun, - qadın "Quran" kitabını paşanın başı üstündə tutdu və onu kitabın altından keçirdi, səssizcə dualar oxudu, - paşam, dedi, - biz gecə-gündüz yatmadan, dincəlmədən sizə dualar edəcəyik. Bizim dualarımız daim sizinlədir. Düşmənin topuna, gülləsinə qalxan olar, inşallah. Bizim qisasımızı, balalarımızın qisasını alın və Qobuya dönün. Allah qurbanlarımızı qəbul etsin.

Xəlil paşa kövrəldi: "Bizim bu savaşda məğlub olmağa haqqımız yoxdur. Heç haqqımız yoxdur. Yoxsa analar bizi bağışlamaz..."

...Və Xəlil paşa döyüş planına öz təklifini verdi:

- Əsgərlər gecəyarısı döyüşə süngü hücumu ilə başlayacaqlar.

Miralay Parakuin qızgınlıqla etirazını bildirdi:

- Siz məğlubiyyətin əsasını

hücum edəcəklər" - deyə onlar da bu istiqamətdə qüvvələrini toplamağa, döyüşə hazırlıq görməyə başlayacaqlar.

- Biz isə hücumu qərb tərəfdən başlayırıq, eləmi, komandanım?- Nuri paşanın üzündə təbəssüm göründü.

- Bu çox incə düşünülmüş plandır, paşam,- general da hücum planını bəyəndi.

Xəlil paşa şövqə gəldi:

- Beləliklə, hücumun bütün ağırlığı 5-ci Qafqaz firqəsinin üzərinə düşəcəkdir. Firqə şəhərin qərb tərəfində dayanıb, hücum əmri gözləyəcək. 15-ci Qafqaz firqəsi isə yalnız şimal tərəfdə görüntüsü ilə düşməni aldadacaq. 5-ci Qafqaz firqəsi gecəyarısı düşmən yuxuda ikən qumbara və süngü ilə döyüşə başlayacaq.

Dan yeri ağarana qədər əsgərlərimiz süngü döyüşü ilə Hacı Həsən kəndinin şərq tərəfindən Sarıxaçlı Kilsəsi kəndinə girəcək və buranı işğal edəcəkdir. Dan yeri ağaranda isə artıq bizimkilər düşmənin birinci və ikinci müdafiə xəttini işğal etmiş olacaqlar. Süngü döyüşü dayandırılacaq. Bu zaman 35 topçunun açdığı atəş əsgərlərimizin köməyinə gələcək, onları qoruyacaq və döyüşün davam etməsi üçün şərait yaradacaqdır.

- Yəqin ki, topçularımız 5-ci firqənin sağ cinahını qoruyacaq-

yüşə haradan qatılacaq? - Nuri paşa səbirsizliklə soruşdu.

- 15-ci Qafqaz piyada firqəsinin əsgərləri şimal tərəfdən hücumu başlayan zaman düşmən də Biləcəri, Balaxanı, Suraxanı, Əhmədli istiqamətində toplardan atəş açacaq. Bununla da düşmənin diqqətini şərq cəbhəsinə yönəldəcək və düşmən qərb cəbhəsindən qüvvələrini çəkmiş olacaq. Biz də elə buradan şəhərə daxil olacağıq.

Nuri paşa razılıqla gülümsündü və komandanın əlini sıxdı:

- Çox ağıllı bir plan düşünmüsünüz, komandanım,- dedi, - Uğurlu olacağına inanıram.

- Mən də təbrik edirəm, paşam-general da Xəlil paşanın əlini sıxdı və soruşdu:

- Maşağa dəstəsi harada yerləşəcək?

- Tofiq bəyin azərbaycanlılardan ibarət könüllü dəstəsi Maşağa, Zihni bəyin süvari dəstəsi isə Əhmədli tərəfdən hücum edəcək.

- Hər kəsə uğurlar olsun.

Lakin kimsə, yatmağa, dincəlməyə tələsmədi. Döyüşqabağı yuxular ərşə çəkildi...

...Üzü ağ tənizflə sarınmış əsgər Mələyin yuxularına gəlirdi. Əllərini uzadıb Mələyin əllərindən tutmaq, nəse demək, danışmaq istəyirdi... Yuxuda yaralı əs-

- Amma Əlinin bir Mələyi vardı.

- Mən o Əli deyiləm. Əgər olsaydım sənin adını, səsinə eşidən kimi qəlbimin çırpıntısından duyurdum.

- Əli...

- Gözlə onu, Mələk. Harda ol- sa gəlib tapacaq sənı.

Amma yaralı əsgər Mələyin yuxularının içindən çıxıb getmirdi. Belkə də ona görə ki, bütün günü gözü yoldaydı, fikri, ağılı, düşüncəsi, qəlbi yaralı əsgərdən əl çəkmirdi...

Mələk palatadan çıxdı. Yaralılar çox idi. Hələ üstəlik yüngül yaralıları ətraf kəndlərdə evlərdə də yerləşdirmişdilər. Camaat onlara öz övladı kimi qayğı, məhəbbət göstərirdi.

Xəstəxananın olduğu Güzdək kəndi Bakının yaxınlığında idi. Toplardan atəş açılarda xəstəxananın köhnə divarları silkələ-nirdi. Top qəlpələri həyətdəki ağacları yaralamışdı. Bəzisi kökündən çıxıb böyrü üstə düşmüşdü, yerində dərin çuxur yaranmışdı. Bəzilərinin isə qol-budaqlarını qarsalayıb yandırmışdı. Sanki bu ağaclar da savaşdan çıxmışdılar. Savaşın ilk qoxusunu, ilk zərbəsinə bu qollu-budaqlı ağaclar almışdı.

(ardı var)

Güllü MƏMMƏDOVA